

Thornton Wilder

De brug van San Luis Rey

vertaald door Peter Bergsma

Uitgeverij Van Oorschot
Amsterdam

Voor mijn moeder

Deel een
Misschien bij toeval

Op vrijdag 20 juli 1714, rond het middaguur, brak de mooiste brug van heel Peru en werden vijf reizigers in de afgrond daaronder geslingerd. Deze brug bevond zich op de hoofdweg tussen Lima en Cuzco en honderden mensen kwamen er dagelijks overheen. De Inca's hadden hem meer dan een eeuw eerder gevlochten van wilgentenen en bezoekers van de stad werden stevast meegetroond om hem te zien. Het was niet meer dan een ladder van dunne latten die over het ravijn was gehangen, met handrelingen van gedroogde wingerd. Paarden en koetsen en draagstoelen moesten tientallen meters afdalen en per vlot het woeste bergstroompje oversteken, maar niemand, zelfs de onderkoning niet, zelfs de aartsbisschop van Lima niet, was liever met zijn bagage afgedaald dan dat hij de beroemde brug van San Luis Rey overstak. De heilige Lodewijk van Frankrijk zelve beschermde hem, met zijn naam en met het lemen kerkje aan de overkant. De brug leek tot de dingen te behoren die er altijd zullen zijn; het was ondenkbaar dat hij het zou begeven. Zodra een Peruaan van het ongeluk hoorde, sloeg hij een kruis en berekende in gedachten hoe kortgeleden hij hem nog was overgestoken en hoe spoedig hij hem opnieuw had willen oversteken. De mensen liepen mompelend rond, als in trance; ze hadden hallucinaties waarin ze zichzelf in een afgrond zagen vallen.

Er werd een grote dienst gehouden in de kathedraal. De lichamen van de slachtoffers werden zo goed en zo kwaad als het ging bijeengezocht en zo goed en zo kwaad als het ging van elkaar gescheiden, en velen in de mooie stad Lima keken diep in hun hart. Dienstmeisjes gaven armbanden terug die ze van hun meesteres hadden gestolen en woekeraars hielden heftige betogen tegen hun vrouw om hun woekerpraktijken te rechtvaardigen. Toch was het nogal vreemd dat deze gebeurtenis zoveel indruk op de Limanenzen had gemaakt, want een ramp die door juristen zo ergerlijk 'overmacht' wordt genoemd, deed zich in dat land vaker voor dan gebruikelijk was. Vloedgolven spoelden herhaaldelijk hele steden weg; aardbevingen vonden wekelijks plaats en torens vielen voortdurend op brave mannen en vrouwen. Ziekten repten zich de provincies in en uit en ouderdom eiste zijn tol onder enkele van de meest bewonderenswaardige burgers. Daarom was het zo verwonderlijk dat juist de Peruanen zo bijzonder waren getroffen door de scheur in de brug van San Luis Rey.

Iedereen was diep onder de indruk, maar er was er maar één die er iets aan deed, en dat was broeder Juniper. Door een samenloop van omstandigheden die zo uitzonderlijk was dat men bijna het bestaan van een Voorbeschikking zou vermoeden, was deze kleine roodharige franciscaan uit Noord-Italië getuige van het ongeluk.

Het was bijzonder warm die dag, rond dat noodlottige middaguur, en toen hij de schouder van een heuvel bereikte, stopte broeder Juniper om zijn voorhoofd af te wisselen en naar het scherm van besneeuwde pieken in de verte te starren, en daarna in het ravijn beneden hem dat gevuld was met

het donkere verenkleed van groene bomen en groene vogels en overspannen door zijn ladder van wilgentenen. Hij was vrolijk gestemd; het ging niet slecht. Hij had verscheidene verlaten kerkjes heropend en de Indianen krioelden naar binnen voor de vroegmis en kreunden op het moment van het wonder alsof hun hart zou breken. Misschien kwam het door de zuivere lucht van de sneeuw vóór hem; misschien kwam het door de vluchtige herinnering aan het gedicht dat hij zijn ogen opsloeg naar de hulpvaardige heuvels. Het was hem in elk geval vredig te moede. Toen viel zijn blik op de brug en op datzelfde moment vulde een ploinkend geluid de lucht, als van het knappen van de snaar van een muziekinstrument in een ongebruikte kamer, en hij zag hoe de brug zich in tweeën deelde en vijf druk gebarende mieren in de vallei daaronder slingerde.

Ieder ander zou met heimelijke vreugde bij zichzelf hebben gezegd: 'Tien minuten later en ik zou zelf...' Maar de gedachte die bij broeder Juniper opkwam, was een andere: Waarom is dit déze vijf overkomen? Als er ook maar iets was voorbestemd in het universum, als er ook maar enig patroon bestond in een mensenleven, dan zou de latente, geheimzinnige aanwezigheid daarvan in deze vijf zo plotseling afgebroken levens ongetwijfeld ontdekt kunnen worden. Of wij leven toevallig en sterven toevallig, of wij leven volgens plan en sterven volgens plan. En op datzelfde moment nam broeder Juniper zich voor onderzoek te doen naar de geheime levens van die vijf mensen, die op datzelfde moment door de lucht vielen, en de reden van hun heengaan te ontmaskeren.

Het scheen broeder Juniper de hoogste tijd dat de theologie haar plaats innam onder de exacte wetenschappen en hij was al lange tijd van plan haar die te bezorgen. Waar het hem tot dusver aan had ontbroken, was een laboratorium. Oh, aan proefpersonen was nooit gebrek geweest; zijn parochianen waren in groten getale door rampspoed getroffen: ze waren gebeten door spinnen; hun longen waren aangetast; hun huizen waren afgebrand en er waren dingen met hun kinderen gebeurd waaraan men maar liever niet wil denken. Maar deze aanleidingen tot menselijk leed hadden zich nooit goed geleend voor wetenschappelijk onderzoek. Het ontbrak ze aan wat onze brave geleerden later ‘betrouwbare toetsing’ zouden noemen. Het ongeluk was bijvoorbeeld het gevolg geweest van een menselijke dwaling, of had elementen van waarschijnlijkheid bevat. Maar dit instorten van de brug van San Luis Rey was een zuiver voorbeeld van goddelijk ingrijpen. Het verschaftte een volmaakt laboratorium. Hier kon men eindelijk Zijn bedoelingen in hun pure vorm achterhalen.

U en ik zullen begrijpen dat bij ieder ander dan broeder Juniper dit plan de vrucht van volmaakte scepsis zou zijn geweest. Het leek op de poging van die aanmatigende zielen die de hemelse wegen wilden bewandelen en de toren van Babel bouwden om die te bereiken. Maar voor onze franciscanen was aan dit experiment geen enkele twijfel verbonden. Hij kende het antwoord al. Hij wilde alleen historisch, wiskundig bewijs leveren aan zijn bekeerlingen – zijn arme, halsstarrige bekeerlingen die zo’n moeite hadden te geloven dat hun levenspad voor hun eigen bestwil niet over rozen ging. De mensen vroegen altijd maar om goede, deug-

delijke bewijzen; de twijfel welt eeuwig op in de menselijke inborst, zelfs in landen waar de inquisitie je diepste gedachten in je ogen kan lezen.

Dit was niet de eerste keer dat broeder Juniper had geprobeerd zijn toevlucht te nemen tot zulke methoden. Tijdens de lange reizen die hij maken moest (ijlend van parochie naar parochie, zijn kleed inderhaast tot boven zijn knieën opgeschort), verviel hij dikwijls in gemijmer over experimenten die het handelen Gods jegens de mensen zouden rechtvaardigen. Zoals een volledig overzicht van de regenbeden en de resultaten daarvan. Vaak had hij op de trap van een van zijn kerkjes gestaan, terwijl vóór hem zijn gemeente neerknielde op de geblakerde straat. Vaak had hij zijn armen ten hemel geheven en het schitterende ritueel uitgesproken. Niet vaak, maar verscheidene keren, had hij gevoeld hoe de goddelijke kracht in hem voer en gezien hoe zich aan de horizon een wolkje vormde. Maar ook gingen er dikwijls weken voorbij... maar waarom zou hij daaraan denken? Hij probeerde tenslotte niet zichzelf ervan te overtuigen dat regen en droogte op een verstandige manier waren verdeeld.

Zodoende kwam op het moment van het ongeluk het besluit bij hem op. Het bracht hem ertoe zes jaar lang onafgebroken bezig te zijn, aan te kloppen bij alle deuren van Lima, duizenden vragen te stellen, tal van notitieboekjes vol te pennen, in een poging aan te tonen dat elk van de vijf verloren gegane levens een perfect geheel vormde. Iedereen wist dat hij aan een soort gedenkschrift over het ongeluk werkte en iedereen was erg behulpzaam en misleidend. Enkelen kenden zelfs het voornaamste doel van